
Daltonidentiteit

“Leren is werken, zelfstandig en samen”

Inleiding

De afgelopen jaren heeft het daltononderwijs in Nederland gewerkt met 6 kernwaarden. Vanuit deze waarden geven daltonscholen vorm en inhoud aan het onderwijs. De kernwaarden geven richting aan het professioneel handelen van docenten en de ontwikkeling van docententeams. De waarden vormen voor scholen bouwstenen voor een eigen visie op goed onderwijs en een efficiënte en effectieve daltonpraktijk.

Deze waarden zijn Vrijheid in gebondenheid/Verantwoordelijkheid en vertrouwen (1), Zelfstandigheid (2) en Samenwerken (3), Effectiviteit/efficiency(4), Reflectie (5) en Borging (6).

Op de AB NDV Driedaagse van begin februari 2015 hebben we wederom onze identiteit tegen het licht gehouden. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen die in het verlengde liggen van opmerkingen die twee jaar geleden al door enkele leden zijn gemaakt. Vanaf de komende ALV zullen we spreken over 5 kernwaarden. De zesde kernwaarde "borging" is weliswaar noodzaak in een schoolorganisatie die zichzelf serieus neemt, maar wordt niet meer gezien als kernwaarde. Tijdens de visitatie wordt wel degelijk gekeken naar de mate van borging van de schoolontwikkeling.

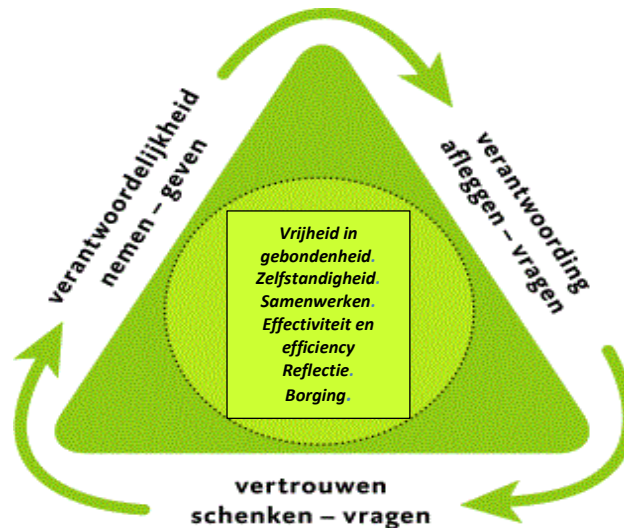
Tevens vinden we de kernwaarde "effectiviteit/efficiency" te eenzijdig beschreven. Er is onvoldoende belicht dat vanuit efficiënt omgaan met tijd en middelen de doelstelling is om ons onderwijs effectiever te maken zowel in haar leeropbrengsten als in de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen. De gewijzigde tekst is in dit document opgenomen.

Leeswijzer

Deze notitie start met een beschrijving van de kernwaarden van het daltononderwijs.

In de bijlagen 1 en 2 wordt ingegaan op Helen Parkhurst als inspiratiebron en de oorspronkelijke uitgangspunten. In bijlage 3 worden missie, visie en doelstelling verwoord. Deze zijn afgeleid van de kernwaarden. In bijlage 4 wordt een eerste aanzet gegeven voor een vertaling van de kernwaarden in indicatoren op leerling-, leerkracht- en schoolniveau. Ten slotte komen in bijlage 5 de geraadpleegde bronnen aan de orde.

Kernwaarden van het daltononderwijs:

1. Vrijheid in gebondenheid / Verantwoordelijkheid en vertrouwen

“Freedom and responsibility together perform the miracle”

Vrijheid is noodzakelijk om eigen keuzes te kunnen maken en eigen wegen te vinden. Vrijheid in het daltononderwijs is de gelegenheid krijgen om het taakwerk zelf te organiseren. De opgegeven leerstof en de eisen die daaraan worden gesteld, de tijdslimiet, de werkafspraken en de schoolregels vormen de grenzen waarbinnen de leerlingen hun vrijheid leren gebruiken. Een leerling leert verantwoordelijkheid voor zichzelf en zijn omgeving te dragen, als zijn omgeving hem daarvoor de ruimte en mogelijkheden biedt. Door leerlingen meer vrijheid te bieden kunnen zij eigen keuzes maken en een actieve leerhouding ontwikkelen.

Maar vrijheid betekent niet dat alles zomaar kan en mag. Het is een taak van de leerkracht om iedere leerling een structuur te bieden om vrijheid binnen grenzen te leren hanteren.

Leerlingen krijgen de ruimte om te ontdekken en te experimenteren, maar worden tegelijk ook geconfronteerd met de relatie tussen wat ze doen en wat dat oplevert. Dat is voor leerlingen een geleidelijk leerproces, waarin zelfkennis en zelfinschatting een grote rol spelen.

2. Zelfstandigheid

“Experience is the best and indeed the only real teacher”

Zelfstandig leren en werken op een daltonschool is actief leren en werken.

Een leerling wil doelgericht een klus klaren en is in staat om tijdens dit leerproces hulp te zoeken indien noodzakelijk. Deze manier van werken stimuleert het probleemoplossend denken van een leerling. Om later als volwassene goed te kunnen functioneren moet een leerling leren beoordelen welke beslissingen hij/zij moet nemen en wat de gevolgen daarvan zijn. De keuzevrijheid dwingt een leerling tot het nemen van zelfstandige beslissingen die voor hem effectief en verantwoord zijn.

3. Samenwerken

“The school functions as a social community”

Een daltonschool is een **leef**gemeenschap waar leerlingen, leerkrachten, ouders, schoolleiding en bestuur op een natuurlijke en gestructureerde wijze samen leven en werken. Een daltonschool is ook een **leer**omgeving waar leerlingen en leerkrachten iets van en met elkaar leren. Doordat leerlingen samen met leerkrachten en medeleerlingen aan hun leertaken werken, leren zij met elkaar om te gaan en leren zij dat zij elkaar kunnen helpen. Het verwerven van kennis en vaardigheden in samenwerking met anderen kan het leren vergemakkelijken.

Leerlingen leren dat er verschillen bestaan tussen mensen. Ze leren naar elkaar te luisteren en respect te hebben voor elkaar. Als leerlingen met elkaar samenwerken, ontwikkelen ze sociale vaardigheden en leren ze reflecteren op de manier waarop ze leren, zoals het beoordelen van een eigen inbreng en die van een medeleerlingen, het aangaan van de dialoog, het leren omgaan met teleurstellingen en het ervaren van een meeropbrengst uit de samenwerking.

Het uiteindelijke doel is democratisch burgerschap. Een daltonschool is een oefenplek voor democratisering en socialisering.

4. Effectiviteit/efficiency

“Efficiency measure “ a simple and economic reorganization of the school”

Effectiviteit: de hoofddoelstelling van dalton is Parkhurst's 'Fearless human being', de mens zonder vrees, die zich verantwoordelijk weet en voelt en die deze verantwoordelijkheid ook aankan. Het gaat om rendement op het terrein van onderwijsopbrengsten en op het terrein van persoonlijkheidsontwikkeling. In de daltonvisie gaan we ervan uit, dat het werken aan deze persoonlijkheidsontwikkeling in belangrijke mate bijdraagt aan het behalen van ambitieuze leerdoelen; het maximale uit leerlingen halen uitgaande van ieders talent. Een daltonschool anno nu heeft ook nauwkeurig beschreven welke doelen ze precies wil halen qua persoonlijkheidsontwikkeling: wat kun je van onze leerlingen verwachten (in relatie tot hun leeftijd) ten aanzien van zelfstandigheid, vrijheid/verantwoordelijkheid, samenwerking en reflectie.

Efficiency/doelmatigheid: een daltonschool probeert zo efficiënt mogelijk aan haar doelen te werken. Onderwijsleertijd, middelen en instructie zo efficiënt mogelijk en op maat inzetten; zelfstandig werken als het kan, samenwerken als dat wenselijk is. Een daltonschool leert haar leerlingen steeds meer verantwoordelijkheid te dragen voor het eigen leer- en ontwikkelingsproces, rekening houdend met individuele verschillen en persoonlijke leerdoelen. Daarvoor is het noodzakelijk, dat een leerling leert reflecteren op zijn eigen leerproces en leerresultaten en op zijn eigen persoonlijkheidsontwikkeling.

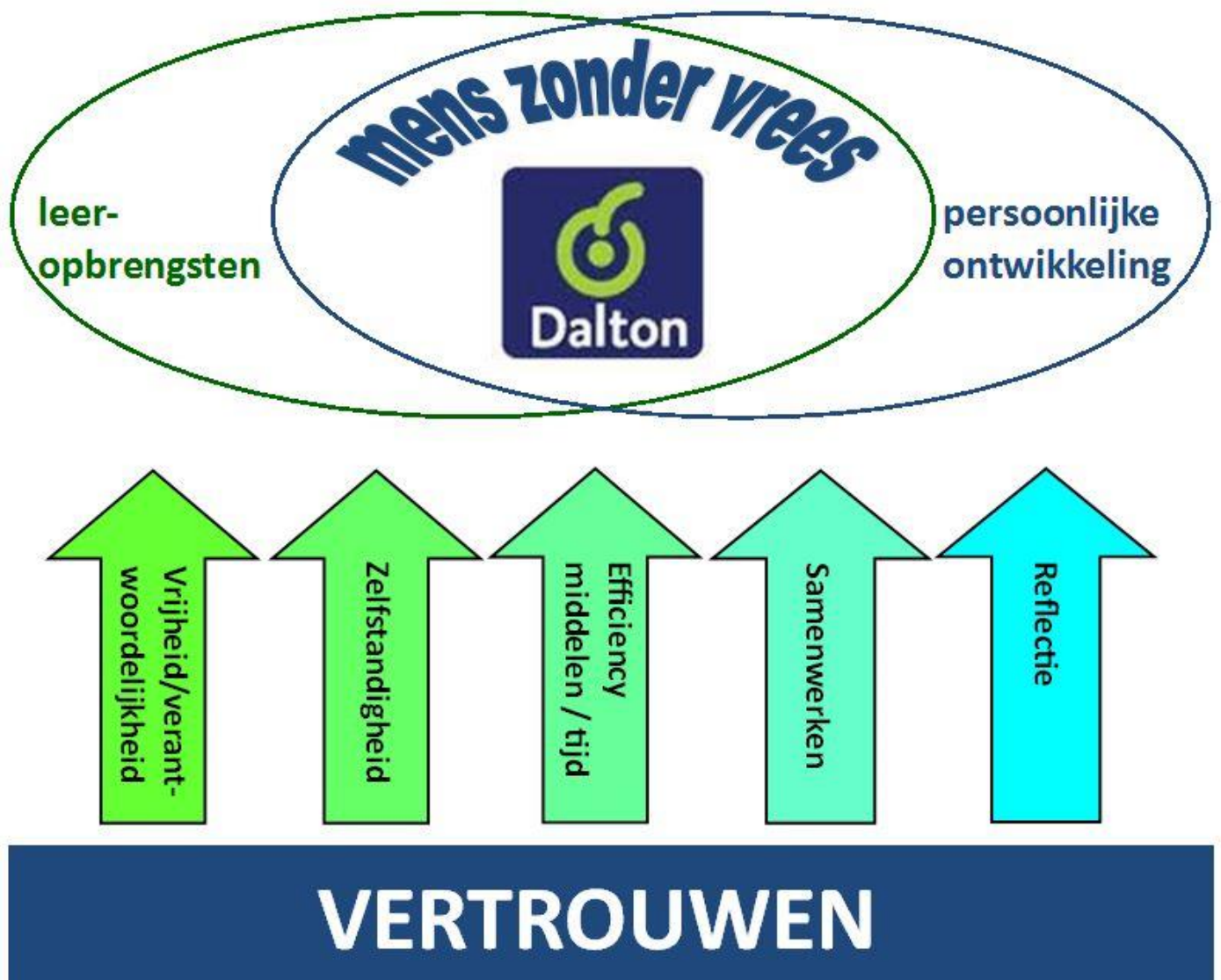
Vertrouwen is de basis. Een situatie, waarin de leerling echte verantwoordelijkheid krijgt en ook gevraagd wordt verantwoording af te leggen over wat hij gedaan heeft met het in hem gestelde vertrouwen. In deze visie op dalton leert een leerling steeds meer zichzelf aan te sturen (zelfregulatie) en wordt 'ownership', of zelfs 'leadership' van de leerling steeds belangrijker. Hierbij speelt de nieuwe kernwaarde 'reflectie' een sleutelrol.

5. Reflectie

"I would be the first to hear welcome criticism"

Het kritisch benaderen van onderwijskundige ontwikkelingen en inzichten is op een daltonschool vanzelfsprekend. Iedere docent werkend op een daltonschool reflecteert op zijn/haar onderwijspraktijk en professioneel handelen. Ook op schoolniveau vindt reflectie over het onderwijs voortdurend plaats.

Reflectie en evaluatie dragen in hoge mate bij tot een verkenning van de leerweg om het beoogde doel te bereiken.

Bron: Hans Wolthuis

Borging

“Door verschillen te delen, vermenigvuldigt de kwaliteit”

Daltonscholen in Nederland werken samen aan kwalitatief goed daltononderwijs door allemaal deel te nemen aan planmatige zelfevaluatie en visitatie.

Een daltonschool is een lerende organisatie, die haar leerkrachten ondersteunt bij het zich permanent scholen en bij het experimenteren in en reflecteren op hun praktijk. Teamleren heeft op een daltonschool hoge prioriteit. Verantwoordelijkheden voor dalton liggen in het team van docenten. Het daltononderwijs zet ook sterk in op het maatjesleren van scholen binnen en buiten een regio.

Daltonscholen borgen hun kernwaarden door middel van een planmatige zelfevaluatie en visitatie. De Nederlandse Dalton Vereniging geeft licenties en certificaten af aan instituten, scholen en personen als zij er blijk van geven de kernwaarden op goede wijze in de praktijk vorm en inhoud te hebben gegeven.

Bijlagen

1. Helen Parkhurst als inspiratiebron
 2. Oorspronkelijke uitgangspunten
 3. Missie, visie en doel
 4. Kernwaarden en indicatoren op leerling-, leerkracht- en schoolniveau
 5. Geraadpleegde bronnen
-

1. Helen Parkhurst als inspiratiebron

Daltononderwijs is begin vorige eeuw ontwikkeld door de Amerikaanse Helen Parkhurst en kenmerkt zich door een kritische houding naar onderwijs waar het gaat om de doelmatigheid en de effectiviteit. Een eigen inbreng van leerlingen is daarbij een belangrijk gegeven. Een leerling moet op school de mogelijkheid krijgen om zichzelf te ontwikkelen en te vormen als in het maatschappelijk leven.

Parkhurst was bijzonder pragmatisch en gaf haar daltononderwijs vorm als lerares voor de klas. De theorie volgde de praktijk. Onderwijs moest volgens Parkhurst nuttig zijn en kennis, vaardigheden, deugden en gewoonten aanleren die bruikbaar zijn in het maatschappelijke leven. Het hoogste doel is de *fearless human being*. Volgens Parkhurst zijn dat ondernemende mensen. Zij zijn handig, vaardig, wereldwijd en vooruitdenkend.

De historische praktijk en de publicaties van de grondlegster van het daltononderwijs, Helen Parkhurst, vormen een blijvende inspiratiebron voor de Nederlandse Dalton Vereniging in haar streven het daltononderwijs te promoten en te verbeteren.

2. Oorspronkelijke uitgangspunten

Van oorsprong kent het daltononderwijs twee belangrijke theoretische uitgangspunten:

- **Freedom** (liberation of the pupil)
Leerlingen moeten de gelegenheid krijgen om het schoolwerk zelf te doen, om het zelf te organiseren (hoe, waar en wanneer) en om het op eigen tempo te doen, vooral ook om het ongestoord te doen, toegewijd en geconcentreerd.
- **Interaction of grouplife** (socialization of the school)
Het leven op school is als het gewone gemeenschapsleven: het is sociaal en het biedt ruimte aan de wederzijdse afhankelijkheid en verantwoordelijkheid van leerlingen en leerkrachten.

Deze theoretische uitgangspunten komen in de Nederlandse daltononderwijspraktijk tot uitdrukking in de kernwaarden: Vrijheid (in gebondenheid)/Verantwoordelijkheid en vertrouwen en Samenwerken. Daarnaast kent dalton van oorsprong nog de volgende theoretische uitgangspunten:

-
- **Efficiency.** Dalton wil een 'efficiency measure' zijn. Dalton wil het gebruikelijke schoolse leren doelmatiger maken door een andere taakverdeling tussen leraar en leerling. Bestaande leerplannen en leerstof zijn voor dalton geen probleem.
 - **Leren leven, werken en samenleven.** Dalton wil leerlingen cultureel en moreel vormen, zodat ze zelfredzaam en sociaal verantwoordelijk worden: *Fearless human beings*.
 - **Leren door ervaren.** Leerlingen leren het meest van ervaring. In het onderwijs moeten leerlingen ondervinden, bewegen, beleven en doen. Kennis en vaardigheden krijgen betekenis door de ervaring, door het toepassen daarvan en door er mee te experimenteren

3. Missie, visie en doel

Missie

"Daltononderwijs is iedere leerling gegund"

Daltononderwijs staat voor een brede vorming (zowel cognitief, cultureel, sportief en sociaal-emotioneel) die bijdraagt aan een sterke persoonsontwikkeling.

Onderwijs dat leerlingen past en uitnodigt om op basis van (zelf)vertrouwen uitdagingen aan te gaan om zich verder te ontwikkelen.

Het kritisch onderzoekend benaderen van moderne ontwikkelingen en inzichten is op een daltonschool vanzelfsprekend. Daarmee gaat het daltononderwijs voortdurend met zijn tijd mee, zonder de doelmatigheid van onderwijs en de inbreng van een ondernemende leerling uit het oog te verliezen.

Visie

"De opbrengst, dat ben ik"

Het daltononderwijs geeft inhoud aan een brede vorming waarbij intellectuele- en creatieve groei in evenwicht zijn met sociale en persoonlijke groei, waarbij een leerling wordt uitgedaagd het beste uit zichzelf te halen.

Het daltononderwijs biedt daartoe een leef- en leeromgeving waar leerlingen worden uitgedaagd zich te ontwikkelen tot mensen zonder vrees met een kritische en democratische grondhouding.

Het daltononderwijs wil een wezenlijke bijdrage leveren aan haar leerlingen om hen in staat te stellen te kunnen functioneren in een complexe samenleving door ondernemend en zelfverantwoordelijk te zijn in het leven, in het werken en in het samenleven.

Doel

"The fearless human being"

Het daltononderwijs stelt zich ten doel om het onderwijs efficiënter in te richten door de kerndoelen met betrekking tot de leerinhouden van het onderwijs af te stemmen op de behoeften, interesses en competenties van leerlingen.

Een daltonleerkracht leidt dit proces waar het nodig is en begeleidt het waar dat kan. Hij of zij stelt zich ten doel om het zelf werken en met elkaar werken van leerlingen in een veilig pedagogisch klimaat te bevorderen door hen daartoe de ruimte te geven.

Een daltonleerling stelt zich ten doel om op een ondernemende en onbevreesde wijze zich kennis en vaardigheden eigen te maken.

4. Kernwaarden en indicatoren op leerling-, leerkracht- en schoolniveau

Vrijheid (in gebondenheid) / Verantwoordelijkheid en vertrouwen

Indicatoren op leerling- niveau

- 1.1 De leerling neemt verantwoordelijkheid voor de verwerking van zijn taak.
- 1.2 De leerling legt waar nodig verantwoording af aan zijn leraren, zijn medeleerlingen en zijn ouders over de verwerking van zijn taak.
- 1.3 De leerling is actief betrokken bij zijn eigen (leer)werk.
- 1.4 De leerling draagt zorg voor zijn leeromgeving.

Indicatoren op leerkrachtniveau

- 1.5 De leraar kan loslaten en schenkt vertrouwen aan zijn leerlingen. Hij biedt hiervoor een kader waarbinnen de leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven.
- 1.6 De leraar houdt rekening met verschillen en creëert maatwerk dat zichtbaar is in de taakinhoud.
- 1.7 De leraar begeleidt zijn leerlingen en geeft waar nodig sturing, op zo'n manier dat de leerlingen zich vaardigheden eigen kunnen maken om de leerdoelen te behalen en de taak te kunnen volbrengen.

Indicatoren op schoolniveau

- 1.8 Op de school heerst een cultuur van vertrouwen.
- 1.9 Leraren en overige medewerkers kunnen omgaan met verantwoordelijkheid en het aangeven van grenzen.
- 1.10 Leraren en overige medewerkers komen de afspraken na.
- 1.11 De brede algemene vorming van leerlingen is richtinggevend.
- 1.12 Het onderwijs wordt gegeven in een lerende organisatie waar leerlingen en leerkrachten zich kunnen ontwikkelen naar hun mogelijkheden.

Zelfstandigheid

Indicatoren op leerling- niveau

- 2.1 De leerling neemt zelf initiatieven om zijn leerdoelen te bereiken.
- 2.2 De leerling vraagt hulp van anderen en helpt anderen als zij hem/ haar om hulp vragen.
- 2.3 De leerling bepaalt mede hoe (werkvorm, tempo, plaats, tijd) hij/zij werkt aan de gestelde doelen.
- 2.4 De leerling kan omgaan met uitgestelde aandacht.
- 2.5 De leerling krijgt de gelegenheid het gemaakte werk zelfstandig na te kijken.

Indicatoren op leerkrachtniveau

- 2.6 De leraar creëert de randvoorwaarden (taakgerichte werksfeer, organisatie, opdrachten/taken, materialen) die de leerlingen in staat stellen zelfstandig te kunnen werken, zodat zij in hun eigen tempo en op hun eigen wijze kunnen leren.
- 2.7 De leraar stimuleert leerlingen initiatieven te nemen en te tonen.
- 2.8 De leraar biedt ruim tijd aan leerlingen om zelfstandig te kunnen werken.
- 2.9 De leraar creëert voor de leerlingen de ruimte om hun talenten te laten zien en te ontwikkelen.

Indicatoren op schoolniveau

- 2.10 De school creëert voor de leraren en overige medewerkers de ruimte om hun talenten te laten zien en te ontwikkelen.

2.11 De school stimuleert leraren en overige medewerkers initiatieven te nemen en te tonen.

Samenwerken

Indicatoren op leerling- niveau

- 3.1 De leerling benut de gegeven tijd en gelegenheid om te oefenen en zich te bekwamen in samenwerkingsvaardigheden.
- 3.2 De leerling werkt op respectvolle wijze samen met leraar en medeleerlingen.

Indicatoren op leerkrachtniveau

- 3.3 De leraar werkt op respectvolle wijze samen met collega's en leerlingen.
- 3.4 De leraar geeft samen met collega's vorm aan de taak of leertaken, zoals deze in de school zijn afgesproken.
- 3.5 De leraar kan verschillende vormen en niveaus van samenwerken toepassen.
- 3.6 De leraar schept een pedagogisch veilig klimaat voor samenwerking met de leerlingen en tussen de leerlingen onderling.

Indicatoren op schoolniveau

- 3.7 De school is een leefgemeenschap waarbinnen leerlingen, leraren en overige medewerkers op een zichtbare wijze samen leven en werken.
- 3.8 De school is een leerplek waar leerlingen en leraren al samenwerkend van en met elkaar leren.
- 3.9 De school is een veilige oefenplek voor democratisering en socialisering.

Reflectie

Indicatoren op leerling- niveau

- 4.1 De leerling maakt een planning voor zijn taakwerk.
- 4.2 De leerling stuurt zijn planning bij door de voortgang te overzien.
- 4.3 De leerling beziet het behaalde eindresultaat kritisch en neemt leerpunten mee naar een volgende planning van zijn taak.
- 4.4 De leerling reflecteert op zijn eigen gedrag en dat van zijn medeleerlingen.

Indicatoren op leerkrachtniveau

- 4.5 De leraar zet verschillende reflectiemethoden in.
- 4.6 De leraar laat leerlingen reflecteren op de samenwerking.
- 4.7 De leraar laat leerlingen feedback geven op zijn eigen functioneren.
- 4.8 De leraar is in staat om kritisch naar zijn werk te kijken en gebruikt evaluatie, reflectie en feedback van anderen om zich verder te ontwikkelen.

Indicatoren op schoolniveau

- 4.9 De school stelt leraren en overige medewerkers in de gelegenheid van en met elkaar te leren.
- 4.10 De school hanteert een doorgaande lijn m.b.t. reflectie op leerlingniveau.

Effectiviteit/ doelmatigheid

Indicatoren op leerling- niveau

- 5.1 De leerling behaalt de leerdoelen die passen bij zijn ontwikkeling.
- 5.2 De leerling gaat op een efficiënte en verantwoorde wijze om met zijn leertijd.
- 5.3 De leerling is actief bezig met de taak en maakt efficiënt gebruik van zijn keuzemogelijkheden.

Indicatoren op leerkrachtniveau

- 5.4 De leraar behaalt de leerdoelen.
- 5.5 De leraar gaat op een efficiënte en verantwoorde wijze om met zijn lestijd.
- 5.6 De leraar zorgt voor afwisseling van leeractiviteiten tijdens de les.
- 5.7 De leraar stemt de instructie en het leerstofaanbod af op de leerbehoeften en leermogelijkheden van zijn leerlingen.
- 5.8 De leraar daagt leerlingen uit het beste uit zichzelf te halen.
- 5.9 De leraar geeft leerlingen een uitdagende motiverende taak die past bij het niveau, de interesse en het (werk)tempo van de individuele leerling.
- 5.10 De leraar analyseert de leerproblemen van leerlingen die de leerdoelen niet halen.

Indicatoren op schoolniveau

- 5.11 Het onderwijs is door een efficiënte inrichting van tijd, ruimte en middelen doelmatig en gericht op het behalen van de noodzakelijke opbrengsten.
- 5.12 De school hanteert een doorgaande lijn van de daltoncompetenties van leerlingen en personeel.
- 5.13 De school biedt leerlingen ondersteuning en/of passende zorg als zij de leerdoelen niet halen.

Borging

Indicatoren op schoolniveau

- 6.1 De school werkt planmatig aan de daltonontwikkeling en beschrijft dit in een daltonbeleidsplan.
- 6.2 De school geeft aan hoe de daltonontwikkeling wordt aangestuurd, bv. door een daltoncoördinator.
- 6.3 De school draagt haar daltonidentiteit uit. (schoolgids, website, folders etc.).
- 6.4 De school heeft daltonscholing in het scholingsplan opgenomen.
- 6.5 De school benut de daltonmogelijkheden van het gebouw.
- 6.6 De school enquêteert regelmatig de leraren, de ouders en de leerlingen over de daltonontwikkeling en de kwaliteit van het daltononderwijs.
- 6.7 De school is actief betrokken bij dalton-regioactiviteiten, waarbinnen zij vertegenwoordigd is.
- 6.8 De leerlingen worden betrokken bij de daltonontwikkeling van de school.
- 6.9 De ouders worden betrokken bij het ondersteunen van de dalton-ontwikkeling van de school.
- 6.10 Het schoolbestuur ondersteunt de school in haar daltonontwikkeling.

5. Geraadpleegde bronnen

Berends, René en Leo Polhuys (2011). *Dalton Werkt!*
Deventer: Open Boek.

Berends, René (2011). *Helen Parkhurst, grondlegster van het daltononderwijs.*
Deventer: Saxion Dalton University Press.

Ploeg, Piet van der (2010). *Dalton Plan: oorsprong en theorie van het daltononderwijs.*
Deventer: Saxion Dalton University Press.

Röhner, Roel en Hans Wenke (1999). *Leve de school. Daltononderwijs in de praktijk.*
Nieuwegein: Arko Uitgeverij bv.

Röhner, Roel en Hans Wenke (2002). *Dalton-onderwijs: een blijvende inspiratie.*
Nieuwegein: Arko Uitgeverij bv.

Röhner, Roel en Hans Wenke (2005). *Hallo Dalton.*
Nieuwegein: Arko Uitgeverij bv.